Kirkonkylän osakaskunta 27.6.2018
Nuorgamin osakaskunta
Outakosken osakaskunta
Veahčaknjárgan osakaskunta
Utsjoen kalastusalue

Eduskunnalle/Maa- ja metsätalousministeriölle

RAHOITUSESITYS TENON KALATALOUSHALLINTOA VARTEN VUOSILLE 2018 JA 2019

Utsjoen kalastusalue hakee rahoitusta Tenon kalatalousalueen hallinnon kehittämiseksi

vuodelle 2018 50 000 € ja

vuodesta 2019 lähtien 250 000 €.

Tenon sopimus, kalastussääntö ja niiden voimaansaattamislaki[1] sekä kalastuslaki siirtävät tehtäviä uudelle, vuoden 2019 alussa perustettavalle Tenon kalatalousalueelle. Lainsäädäntö velvoittaa Tenon kalatalousalueen järjestämään Tenon luvanmyynnin ja sen hallinnon (VSL 8 §), Tenon ja sivuvesistöjen kalastusvalvonnan sekä veneiden rekisteröinnin Tenolle. Tehtävät siirtyvät Lapin ELY-keskukselta. Myös tutkimuksen rahoitus on säädetty Tenon kalatalousalueen tehtäväksi, nykyisin tutkimusta rahoittaa maa- ja metsätalousministeriölle ohjaten tutkimusvaroja Luonnonvarakeskukselle. Luke vastaa yhteistyössä kalatalousalueen kanssa saalirekisterin hallinnoimiseksi välttämättömän tietojärjestelmän ylläpidosta ja kehittämisestä (VSL 7 §) koko lohennousualueella. On huomioitava, että Tenon kalatalousalueen venerekisteröinti- ja luvanmyyntipäätöksistä voidaan valittaa vuodesta 2019 lähtien, kalatalousalueelle on varattava määräraha oikeudenkäyntejä varten.

Tenon kalastusluvista kertyneet varat

VSL:n 11 §:n mukaan kalastussäännön 4 §:ssä määritellyistä kalastusluvista kertyneet varat käytetään:

1) lupien hyödyntämiseen perustuvasta käytöstä maksettaviin korvauksiin rajajokialueen vesialueen omistajille;
2) kalastuksenvalvonnasta ja lupamyynnin järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin; sekä

[1] Laki kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta 176/2017.

3) kalakantojen seurannasta ja tutkimuksesta sekä saalisrekisterin ylläpidosta ja kehittämisestä aiheutuviin kustannuksiin.

Nimenomaan maa- ja metsätalousministeriö vahvistaa edellisenä vuonna kertyneiden lupatulojen jakautumisen 1 momentissa säädettyjen käyttötarkoitusten välillä, kalatalousalueella ei ole toimivaltaa kalastuslupatuloista päättämiseen.

Maa- ja metsätalousministeriö jakaa vuosina 2017[2] ja 2018 kalastuslupatuloista kertyneitä varoja kalastusoikeuden omistajille noudattaen kumotun sopimuksen nojalla kertyneiden varojen jaossa sovellettua käytäntöä ja jakoperiaatteita. Valtiolle kuuluvaa osaa vuosien 2017 ja 2018 käytetään osaltaan valtiolle aiheutuneiden kalastuksenvalvontakulujen sekä tutkimus- ja seurantakulujen kattamiseen. Tosin kertyneet varat eivät kata kaikkia kuluja, vaan ELY-keskus on joutunut rahoittamaan Tenon sopimuksesta aiheutuneita huomattavia kustannuksia omista varoistaan. **Esitämmekin, että valtion pidättämä osa Tenon kalastusluvista kertyneistä varoista tuloutetaan kokonaisuudessaan Tenon kalatalousalueelle.**

Perusteena vaatimukselle on se, että Utsjoen kalatalousalueella ei ole yhtäläistä päätösvaltaa kuin muilla perustettavilla kalatalousalueilla, vaan toimivalta on säädetty maa- ja metsätalousministeriölle ja ELY-keskukselle Tenon sopimuskokonaisuudessa, jolle näin ollen kuuluu vastuu taloudellisesta resursoinnista.

Saamelaisen kalastuksen turvaaminen

Perustuslain 17.3 § mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, johon kuuluvat myös perinteiset elinkeinot, ml. kalastus. Kuitenkaan Suomen lainsäädännössä ei ole turvattu nimenomaisesti saamelaisten oikeutta kalastukseen. Utsjoen kalastusalue teetti selvityksen perustettavasta kalatalousalueesta, jossa esitettiin kalatalousalueen yhdeksi tehtäväksi saamelaisen kalastuskulttuurin turvaamisen. Kalastusalue hyväksyi yksimielisesti ehdotetun tehtävän esitettäväksi Tenon kalatalousalueen sääntöihin.

Saamelainen perinnetieto

Elina Helander-Renvall ja Inkeri Markkula kirjoittaa teoksessaan Ekologinen Perinnetiedosta Käsikirjassa (2011) seuraavasti:

> ”Ekologinen perinnetieto (Traditional Ecological Knowledge) on kumulatiivista, sukupolvelta toiselle kulttuurisen siirron kautta siirtyvää tietoa, taitoja, käytäntöjä ja uskomuksia, joiden sisältönä on ihmisten ja muiden elävien olentojen suhde toisiinsa ja ympäristöönsä[3](Fikret Berkes, 1993). Árbediehtu (perinnetieto) on saamelaisten kollektiivista viisautta ja taitoja, joita he ovat vuosisatojen ajan käyttäneet elinkeinojensa kehittämiseen. Árbediehtu siirtyy sukupolvelta toiselle suullisessa muodossa sekä käytännön ja kokemuksen kautta, ja tämän sukupolvien jatkumon kautta sitoo yhteen menneen, tämän päivän ja tulevaisuuden”.[4] Ekologinen perinnetieto on kokemusperäistä tietoa, jota kerätään jatkuvan ympäristön

[2] Maa- ja metsätalousministeriön asetus kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehtyyn sopimukseen perustuvista kalastusluvista vuonna 2017 (243/2017).
[3] Berkes, Fikret: Traditional Ecological Knowledge in Practice, 1993.
[4] Porsanger, Jelena & Guttorm, Gunvor: Building up the Field of Study and Research on Sami Traditional Knowledge (árbediehtu), 2011.

> huomioimisen kautta ja joka jaetaan yhteisön jäsenten kesken. Perinnetieto on luonteeltaan hiljaista tietoa, jota ei usein ole kirjoitetussa muodossa ja jonka yksilö on omaksunut käytännön ja kasvatuksen kautta. Ekologista perinnetietoa on luonnehdittu elämänmittaiseksi kokemukseksi ja havainnoiksi tietystä ympäristöstä. Vaikka ekologinen perinnetieto on luonteeltaan kollektiivista, yhteisössä syntynyttä ja yhteisöllisissä prosesseissa kumuloitunutta tietoa, voi se sisältää myös yksilöllisiä ulottuvuuksia."

Tenon sopimuksen tavoitteena on 1 artiklan mukaan edistää Tenojoen vesistön kalakantojen ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävää käyttöä ja hoitoa perustuen parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon, mukaan lukien perinteinen tietämys, siten että vesistön lohentuotantokykyä hyödynnetään ja kalakantojen moninaisuus turvataan. Sopimuskokonaisuudessa ei kuitenkaan määritellä tarkemmin perinnetiedon käyttöä. Tenon kalatalousalue on päättänyt soveltaa uudessa Tenon kalataloushallinnossa perinnetietoa päätöksenteossaan, esimerkiksi hoito- ja käyttösuunnitelmassa.

Toisaalta VSL 13 §:n mukaan sopimuksen paikallinen seurantaryhmän yhtenä tehtävänä on välittää paikallista perinteistä tietämystä sopimuksen 12 artiklassa tarkoitetulle seuranta- ja tutkimusryhmälle sekä lohikantoja koskevia tieteellisiä tutkimustuloksia sidosryhmille. Paikallinen seurantaryhmä on osoittautunut perinnetiedon välityksen kannalta toimimattomaksi, sillä sen käyttöön ei ole varattu taloudellisia resursseja perinteisen tiedon systemaattista keruuta varten alkuperäiskansoja koskevien tieteellisten eettisten tutkimussääntöjen mukaisesti.

Suomi ja Norja perustivat Tenon lohikantojen hoitotyöryhmän, johon kuuluu myös paikallisia kalastusoikeuden haltijoita. Utsjoen kalastusalue sekä Tenon osakaskunnat esittivät hoitotyöryhmän alaisuuteen perustettavaksi biologisen tutkimusryhmän rinnalle tutkimusryhmää saamelaisten perinnetiedosta. Norjan ja Suomen hallitukset hylkäsivät esityksen ja päättivät että saamelaisten perinnetieto suodatetaan biologisen tutkimusryhmän kautta siten, että tutkimusryhmä kuulee pari kerran vuodessa perinnetiedon haltijoita. Kalastusalue ja osakaskunnat ovat sitä mieltä, että biologisen tutkimusryhmän asiantuntemus perinnetiedon keruussa puutteellista sekä täysin riittämätöntä, siihen tarvitaan yhteiskuntatieteellistä ja saamelaiskulttuurin tutkimusta. Saamelaisten perinnetietojärjestelmä lohesta on holistinen tietovaranto, joka kattaa koko Tenon vesistön lohen ekosysteemin inhimillisine resursseineen.

Saamelaisten perinnetiedon suhteen on monia kysymyksiä avoinna:

- miten otetaan huomioon Tenon kalataloushallinnon valmistelussa ja toimeenpanossa?
- miten Tenon sopimus vaikuttaa saamelaisen perinnetiedon säilymiseen, ylläpitoon ja soveltamiseen? - vaarana perinnetiedon katoaminen
- ravintoon ja ruoantuotantoon liittyvä perinnetieto?
- lohikantoja uhkaavien petojen lisääntyminen kalastusrajoitusten takia – miten petokalojen ja lintujen pyyntiä voidaan lisätä kalastusrajoituksista huolimatta?

Saamelaiset kalastusoikeuksien haltijat ovat jo kärsineet tarpeeksi Tenon sopimuksen, kalastussäännön sekä kalastuslain 10 §:n aiheuttamista rajoituksista. Osakaskunnat ja kalastusalue eivät halua joutua rahoittamaan sopimusta, jota ovat vastustaneet. Kalastusoikeuksien haltijat ovat lunastaneet isojaon lisätoimituksissa jyvitetyn kalastuksen (Utsjoella ei ollut maanviljelyä, joten lohisaaliit jyvitettiin tiloille, jotta tilat saatiin elinkelpoisiksi), joten kalastuslupatulot ovat kalastusoikeuksien vuosittaista tuottoa.

Esitämme, että vuoden 2018 lisätalousarvioon varataan Utsjoen kalastusalueelle ja osakaskunnille 50 000 € määräraha Tenon kalatalousalueen suunnittelua ja toimeenpanoa varten.

Esitämme myös, että vuoden 2019 valtion talousarvioesityksestä lähtien varattaan määräraha Tenon kalatalousalueelle valvonnan, luvanmyynnin järjestämistä ja tutkimuksen rahoitusta varten vuosittain 250 000 €, jotta osakaskunnat eivät joudu rahoittamaan kalatalousalueen hallintoa luvanmyyntituloistaan.

Maria Sofia Aikio

Utsjoen kalastusalue

Mika Aikio

Kirkonkylän osakaskunta

Antti Katekeetta

Outakosken osakaskunta

Vesa Länsman

Nuorgamin osakaskunta

Anne Nuorgam

Veahčaknjárgan osakaskunta